

Голямата

ГЕНКА
МАРКОВА

Грешка е да се увеличават пенсиите само защото на хората не им стигат парите. Къде тогава отива личният принос в осигуровките

- Г-н Нейков, каква е причината да се стигне до кашата с обещаното увеличение на пенсиите от 25 декември 2021 г., както решиха народните представители?

- Мисля, че на всички стана ясно - причината да се стигне до тази ситуация е недобрата комуникация. Стана така, че може би едно от най-големите постижения на това управление (и може би така ще се окаже при един пълен мандат, дай боже), всъщност стана предмет на критики и обвинения.

Защото в основата на всичко стои

смесването на два фактора - осигурителната система и системата за социално подпомагане

Истина е, че благодарение на решението на парламента през миналата есен да се постигне една цел, която обществото искаше повече от 10 години - а именно актуализирането на пенсиите.

И това е добро решение - с него всички, които получават пенсии за осигурителен стаж и възраст, всъщност получиха увеличение. Различно за всички, но все пак го получиха.

Проблемът дойде от това, че заедно с пенсиите хората получаваха и съответните помощи по линия на социалното подпомагане - т.нар. ковид добавки. Те обаче бяха коригирани от 120 на 60 лв. и хората казаха: „Намалиха ни парите, които получаваме.“ И оттук имаше само една стъпка до извода: „Намалиха ни пенсиите“. Извод, който не е верен от правна гледна точка, но от практическа гледна точка се оказа факт - някои хора получиха по-малко пари в сметките си за януари спрямо декември.

Това е проблемът, който се породил, и той е наистина резултат на лоша комуникация.

- Защо все пак при преизчисляването сега не се взеха онези три години - 2017, 2018, 2019-а, когато имаше увеличение на пенсиите, и то немалко, макар и не по швейцарското правило?

- Такова е решението на парламента. Това гласи законът, който беше приет през есента на миналата година. Може да бъде поставен и въпросът защо за преизчисляването на пенсиите се отчита само осигурителният стаж, а не и осигурителният принос на човека - тоест размерът на осигурителните вноски, които е правил той.

Още тогава експертите казвахме да не се бърза, да не се пише на коляно законът, нека да бъдат проиграни и огледани идеите. Отговорът беше, че няма време да се чака, защото идват избори.

- Това щеше ли да е по-справедливият начин да се вдигнат пенсиите?

- Ако бяха събрали на едно място двата механизма - и трудовия стаж, и осигурителния принос, нещата щяха да са по-справедливи. Но, за съжаление, беше избран само единият вариант.

Между другото се оказа, че сега, търсейки изход от ситуацията, в която се намираме - защото проблемът няма да бъде решен с компенсиране на получените по-малко пари с добавка през февруари. Защото

ще дойде и юни, когато въобще ще спре ковид добавката,

тогава всичко отново ще трябва да го изговорим. И може би ще се окаже, че техническият инструмент да не допуснем втори път да се спънем в един и същи камък може би ще бъде използването именно на инструмента корекция на пенсията с оглед на осигурителния доход - тоест на приноса в осигурителната система, защото този инструмент не сме го използвали миналата есен, когато бе променен законът. Тогава като че ли ще има един правнотехнически способ да бъде решен трайно проблемът.

- Това ли е причината, че не се използва осигурителният принос, да се стигне до ситуацията 1 милион пенсионери да имат равни ниски пенсии?

- За мен проблемът дойде от бързането да се направи час по-скоро законът за актуализиране на пенсиите. А всъщност в социалната сфера бързината никога не е била достойнство - обратно, бърза ли се в социалната сфера, най-честият резултат е нещо недобре направено.

- Финансовият министър Асен Василев заяви, че до юни ще има съвсем нов модел на пенсионна система. Възможно ли е за това кратко време да се направи и трябва ли да се прави?

- Мисля, че не сме разбрали съвсем точно. Защото, ако сме го разбрали правилно, това означава, че той няма представя от пенсионна система. Всеки пенсионен модел трябва да бъде граден в продължение на много години, за да работи много десетилетия. От тази гледна точка е абсурд да бъде направен нов пенсионен модел за няколко месеца.

Това, което може да се направи за този кратък срок, е да се анализира моделът такъв, какъвто е. Да се видят причините как и защо през годините този модел беше ерозиран - и то многократно. Една от причините е този необясним стремеж на много управляващи да докажат колко много обичат пенсионерите и непрекъснато да увеличават минималната пенсия. В резултат на което сега половината пенсионери от 2 милиона и 50 хиляди 1 милион и 30 хиляди получават една и съща пенсия - минималната. Това беше абсолютна грешка, защото се разкъсва връзката между приноса на човека и размера на неговата пенсия.

Винаги експертите са казвали, че пенсията трябва да отговаря точно на приноса на човека. Ако пенсията на човек не му стига, трябва да получи помощ по линия на социалното подпомагане, а не да бъде пипан осигурителният модел. Надявам се, че сега по-скоро това ще се направи: да се види къде има проблеми в модела и те да бъдат отстранени, а не да говорим за нов пенсионен модел или система.

БИВШ СОЦИАЛЕН МИНИСТЪР:

ПЕНСИЯ ОЗНАЧАВА ГОЛЯМ ПРИНОС И ОБРАТНОТО. СЕГА ОБАЧЕ Е НАМЕСЕН БЪГ, ИМА ЕРОЗИЯ В СИСТЕМАТА

Българският пенсионен модел е един от най-модерните в Европа в момента. Никой не казва, че пенсиите са високи, но моделът като механизъм е абсолютно адекватен и не виждам какво ново може да бъде измислено в момента.

- Нямайте рецепта как нещата може да дойдат по местата си?

- Един от начините да се преодолеят тези многогодишни ерозии на модела или тези бъгове е връщането към принципите на социалното осигуряване: голямата пенсия означава голям принос в системата. И обратно - малкият принос означава малка пенсия. Това е логиката, да, тя звучи много нелюбезно, но е точно така.

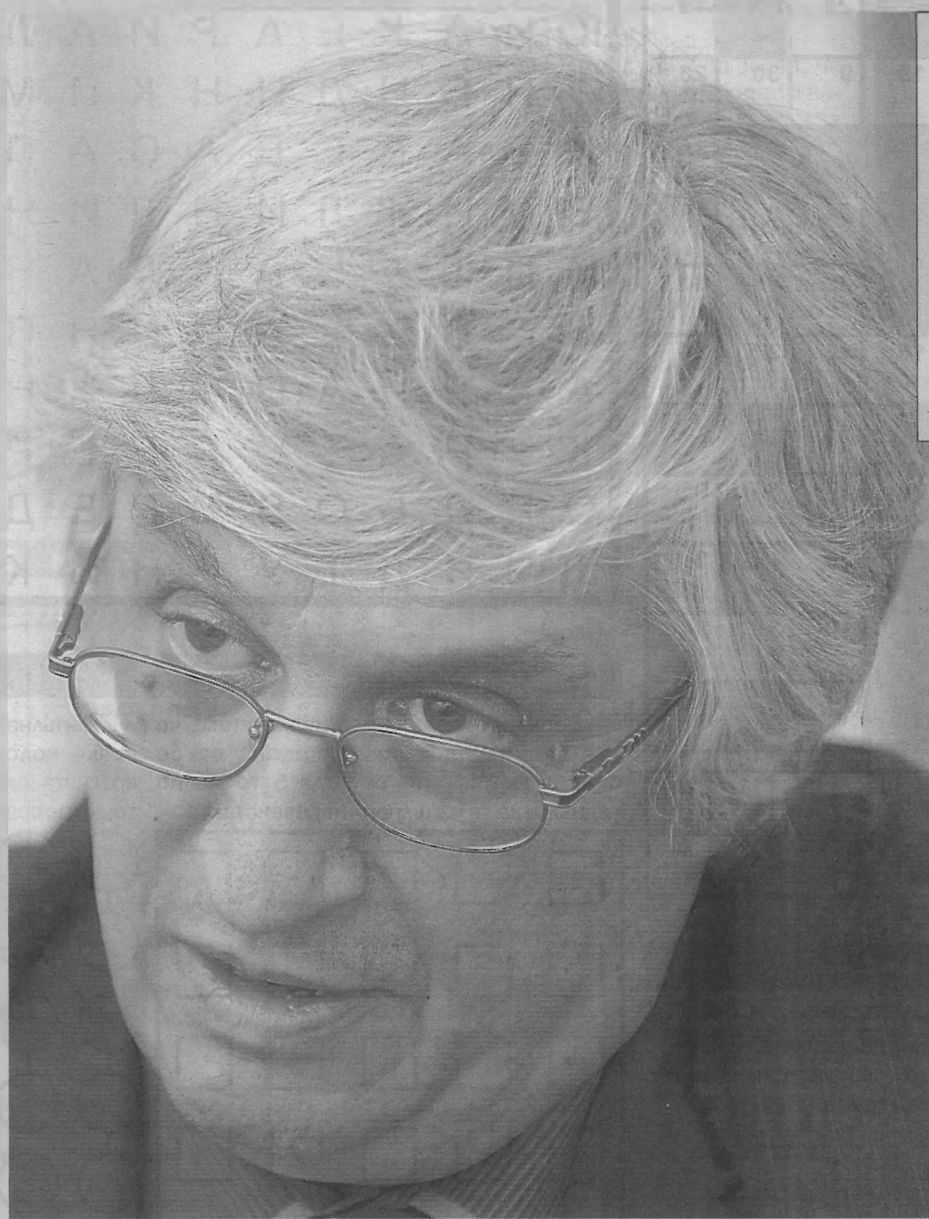
Другото - да увеличаваме пенсиите, защото на хората не им стигат парите, е грешка.

Пак казвам - на хората трябва да се помага, дори повече трябва да се помага, отколкото сега, но това да става не чрез разрушаване на пенсионния модел, а чрез използване на социалното подпомагане. Ако искат нов подход в социалната сфера и в подкрепата за хората, първото, което правителството би трябвало да направи, е

да създаде адекватна информационна система,

в която да се види какво получава от обществото всеки гражданин. Какво получава като пенсия, какво като енергийна помощ, като периодично подпомагане.

И тогава - ако бъде създадена такава картина, която да отразява цялото финансово състояние на един човек, ще се види нещо, което експертите повтаряме от години: има несправедливост при социалното подпомагане, тогава - когато подпомагаме по един и същ начин и богатия, и бедния. Ще се види грешката, която в момента сякаш се стремим да направим, като помагаме като намалим ДДС например. Тогава ти помагаш не на този,

който има нужда, а на онзи, който потребява повече. Затова е голямо предизвикателство пред новото ръководство на социалното министерство - да създаде такъв механизъм, който ще се знае на всеки какво му се дава като подкрепа и помощ.

- Според първите данни на НСИ от преброяването демографската картина не е благоприятна - все повече ще стават хората с пенсии, все по-малко онези, които работят. Това как ще се отрази на пенсионната система?

- Тежък феномен - може би сме уникален случай в световната осигурителна практика, при който 3,5 милиона работещи осигуряват доходите на 2 милиона и 50 хиляди пенсионери. Не знам в някоя друга страна да има такава съотноше-

ние. Това е ситуацията, при която, за да бъдат изплащани пенсиите такива, каквито са,

половината от средствата идват не от осигуровки, а от данъци

Нищо чудно делът на данъците в размера на изплащаните пенсии да продължи да расте. И това е една от причините за ниските пенсии. Цената на финансовата стабилност на пенсионната система се крепи върху ниските пенсии. Просто защото източникът на тези средства много отдавна не са осигуровките, а осигуровки и данъци. И ако продължаваме така, ще дойде моментът, в който по-голямата част от парите за пенсии ще идват от данъци.

- Това означава ли, че

българските пенсионери са обречени завинаги да имат ниски пенсии?

- Има светлина в тунела. Един от начините - а то беше и една от ерозиите в съществуващия модел 10-ина години назад, е да не допускаме неразумно намаляване на размера на осигуровката. Ние вече го направихме - идеята беше, че така ще създадем работни места. Не ги създадохме - създадохме огромен дефицит в бюджета на НОИ.

- Но и голяма част от работещите у нас се осигуряват на минимална заплата. Така те са обречени на ниски пенсии.

- Така и изходът от това кръгово движение на ниските пенсии е нова политика по доходите. Тогава може да не се пипа размерът на осигуровките като проценти, но това ще увеличи приходите в НОИ и

● Завършил е право в СУ „Св. Климент Охридски“
● Министър на труда и социалната политика в правителството на Стефан Софиянски (1997) и в кабинета на Иван Костов (1997 - 2001)
● Ръководи работната група по провеждане на пенсионната реформа и

Кодекса по задължително обществено осигуряване

● Председател на Балканския институт по труда и социалната политика
● Адвокат в Софийската адвокатска колегия
● Преподавател по трудово право и социално осигуряване в Софийския университет и в Нов български университет

CV

даде възможност за друг размер на пенсиите.

- Какво трябва да се направи?

- По-лошо от това, което имаме сега, не може да стане,

както се казва. Сега влияем върху доходите на хората само чрез минималната работна заплата. Нашата правна уредба не предвижда никакъв друг инструмент. И когато тази заплата се определя на базата на добрата воля на финансовия министър, тогава нещата стават неуправляеми.

Първо, трябва да сменим начина на определяне на минималната работна заплата и той да е на базата на определени социални и икономически принципи и критерии. Второ, трябва да имаме такива механизми, които влияят върху размера на заплата на хората, които да ги насърчават да инвестират в себе си - като се квалифицират например.

Друг важен момент - нямаме механизми за корекция на цената на труда при ръст на инфлацията.

- Кога пенсионерът ще взема 70% от дохода си в активна възраст?

- Това беше целта на пенсионния модел - от пенсията в НОИ човек да взема до 40-42% от доходите, докато е работил. Вторият процент - до 20-22% от доходите да получава при пълен цикъл на осигуряване във втория стълб. При тези условия и при заплата около средната за страната и осигуряване върху нея това означава, че човек може да получи до 65-70% от доходите, върху които се осигу-

ривал. Така че може би тази цел ще бъде постигната, когато измине пълния цикъл в натрупването - някъде след 15-20 г.

- Трябва ли да има пълно преизчисление на пенсиите и каква ще е цената за това?

- Има доста популизъм в тезата, че всяка година трябва да се актуализират 2 милиона пенсии. Да, на 5 г. ще е рационално да се прави.

Иначе швейцарското правило е достатъчно адекватно да покрива текущата промяна в издръжката на живота, така че пенсията също да е адекватна. Но това, което се направи през 2021 г., е уникално за осигурителната система. Ето пример с минималната пенсия - в началото на годината стана 300 лв., после - швейцарското правило, после увеличение от 300 на 370 лв., после промяна на всички пенсии с тежестта на осигурителния стаж.

Скоро няма да имаме друга такава година.

- Таванът ще падне ли?

- Таванът е политическа дъвка, която се изтърка. В момента няма нито икономически, нито правни, нито морални аргументи да стои. Той може веднага да бъде свален, защото не повече от 25 хил. души са засегнати от него и не става въпрос за някакъв кой знае какъв финансов ресурс. Това ще бъде сигнал към хората, че ако се осигуряват на истинските си заплати, един ден ще получават точно толкова, колкото е техният принос. А сега по този начин отново ги разколебаваме. Затова таванът трябва бъде махнат час по-скоро.